

OVERSIGT OVER PERSONHISTORISK LITTERATUR I 1928.

MEMOIRER.

Det er en ganske overvældende Produktion af Memoirelitteratur, Aaret har bragt. Forrest i Rækken staar Professor *Harald Høffding*, der i »*Erindringer*« (Gyldendal) har givet et meget betydeligt Bidrag til dansk Aandslivs Historie i de sidste Par Menneskealdre. En Mængde af Tidens betyvende Personer karakteriseres, mer eller mindre indgaaende; og baade her og ellers mærker man Forf.s ærlige og redelige Villie til Sandhed, et Karaktertræk, der altid har været fremherskende hos ham. Bogen er, gennem det personlige Billede, som den giver af ham selv, Vennen, Læreren, Humanisten og Tænkeren, blevet et Monument over Forf., et Monument, der længe vil bevare sin Værdi. — En anden meget betydelig Memoirebog er *H. P. Hanssens* »*Et Tilbageblik*« (Gyldendal), hvori Forf. beretter om sin Barndom og Ungdom, indtil han i 1888 gifter sig og sætter Bo i Sønderborg. Han fortæller om sin Slægt, om Hjemmet paa Nørremølle og om Naboerne, alt isprængt en Mængde Anekdoter. Videre om Ophold hos Jep Fink paa Bygebjerg, paa Hejls Friskole, senere to Gange paa Askov, om Ophold i Tyskland og senere om hans Forbindelse med A. D. Jørgensen. Mest værdifuld er vel Redegørelsen for de Grunde, der bestemte Forf. til at blive i Hjemstavnen og der virke for Danskhedens Bevarelse under Fremmedherredømmet, i Stedet for, som saa mange af hans samtidige, at udvandre, men Bogen lærer os ogsaa at forstaa Væksten i H. P. Hanssens Ungdomsaar, den aandelige Vækst, der gjorde ham moden til at paatage sig Hvervet som Danskhedens Fører gennem de mange Kampens Aar, giver Forudsætningen for at forstaa Fortsættelsen, der maa imødeses med Forventning.

Svend Leopold har fortsat sine *Erindringer* i to nye Bind, »*Erindringer fra min Ungdom*« og »*Erindringer fra min første Forfatteretid*« (Aschehoug). I det første af disse Bind omtaler han Faderens Hotel i Hovedvagtsgade, det litterære Hotel, til

hvis faste Gæster Strindberg, Herman Bang, Thomas P. Krag, Gustaf af Gejerstam og mange andre af Tidens litterære Personer hørte. Adskillige af de Billeder, som Forf. giver af disse, er særdeles veltrufne. Med meget Lune fortæller han om deres Ejendommeligheder, — ikke mindst Herman Bangs Ekscentricitet har han et aabent Øje for, — men han forstaar ogsaa at gribe i andre Streng, som naar han fortæller om Victoria Benedictions ulykkelige Liv. I »Erindringer fra min første Forfatteretid« er særlig Omtalen af Georg Brandes og af hans Forhold til denne af stor Interesse, men iøvrigt giver begge Bøger en Række meget interessante Portrætter af Folk fra Litteraturens og fra Scenens Verden, ikke altid lige harmløst givne, men næsten altid tegnede med et satirisk Lune, der heller ikke fornægter sig, naar Forf. omtaler sig selv. — Forfatteren *L. C. Nielsen* har i »*Det langsomme Træ*« (Hasselbalch) skildret Oplevelser af sit Liv, »Selvbiografi i Forbigaaende« betegner han de tretten Smaating, hvori han dels fortæller om sine Bekendtskaber med Hørup, Viggo Stuckenberg, Juani Aho, Peter Nansen o. fl., dels om Minder fra sit Liv til Søs og i »Passions-Landskaber« om sine Indtryk fra et Besøg paa Vestfrontens hærgede Valpladser. — Med Undertitlen »Over de vælske Mile« har *Johannes Jørgensen* udsendt syvende Bind af »*Mit Livs Legende*« (Gyldendal). Bogen omhandler Aarene fra 1909 til Verdenskrigens Udbrud og fortæller om hans omflakkende Liv i Europa og om Mennesker, han traf paa disse Rejser. Bogen er skrevet i en vemodig, melankolsk Tone, der paatvinger Læseren en Opfattelse af, at Bogen er ment som et Slags Skriftemaal. Det Digt, hvormed Bogen slutter, bekræfter kun denne Opfattelse. — »En kulturhistorisk Selvbiografi« kalder *Jeppe Aakjær* sine Erindringers første Del, der har Hovedtitlen »*Fra min Bittetid*« (Gyldendal), og Bogen, der omhandler Tiden omkring 1860—70, maa da ogsaa mere betragtes som en Skildring af jysk Bondeliv paa den Tid, end som et personhistorisk Værk. Ind under det sidste Begreb falder dog Fortællingen om hans Slægt og hans Forældre, og navnlig Fortællingen om disse sidste er overordentlig smuk og baaret af en varm og inderlig Kærlighed. — Den gamle Journalist, Redaktør

Viggo Cawling, har i »Efter Redaktionen Slutning« (Gyldendal) skildret Barneaarene i Lyngby, Møllers Teglværk ved Gentofte, som Faderen var Bestyrer af, sit Orlogsliv, sine Aar som Maskinlærling, som Seminarist paa Blaagaard og endelig som Journalist. Bogen slutter med Aaret 1887, og der stilles en Fortsættelse i Udsigt »ad Aare«. Maatte den ikke lade vente for længe paa sig, og maatte den blive første Del lig. Denne er skrevet med en blændende, levende journalistisk Pen, i et klart og levende Sprog. Den opruller en Mængde hastigt skiftende Billeder, er spækket med talrige, godt fortalte Anekdoter og giver en Mængde Portrætter, af hvilke Portrættet af Lyngbypræsten Peter Rørdam ikke er det mindst veltrufne. — Forstander *N. J. Nielsen-Klodskov* har med »Kærehave« III og IV fortsat sine tidligere udgivne Optegnelser. Han er i de to nye Bind naaet til Oprettelsen af Kærehave Husmandsskole ved Ringsted og fortæller om sine Kampe ved Starten, om de første Holds Indtog paa Skolen, om Livet paa denne, om hvordan Arbejdet lykkedes for ham. Fremstillingen er isprængt en Mængde Udpluk af Foredrag, Avisartikler o. m. a. baade af Forf. selv og af andre, hentet mange Steder fra. Det er en livfuld Bog, der giver gode Billeder fra det Liv, der i Aarene 1903—22 er levet paa Skolen. IV. Del er udstyret med en Mængde Illustrationer.

Laurits Tuxen. *En Malers Arbejde gennem tresindstyve Aar fortalt af ham selv*« (Jespersen & Pio) er en underlig sammenflicket Bog. Den bringer nogle selvbiografiske Fragmenter, nogle Kroniker, tidligere offentliggjorte i et Dagblad, om hans Kongebilleder, nogle Dagbogsoptegnelser, Optryk af nogle Artikler og Uddrag af Breve. Det bedste i Bogen er Beretningen om Malerens Studieaar i Danmark og i Udlandet, samt Brevuddragene, der giver adskilligt til Belysning af hans Personlighed.

Den gamle Afholdsforkæmper *Claus Johannsen* har i »Erindringer fra et langt Liv« (Levin & Munksgaard), — en i det ydre ret imponerende Bog, — fortalt om sit Arbejde i Afholdssagens Tjeneste gennem ca. 40 Aar. Fremstillingen er ret langtrukken og kan ikke siges at være fri for en kedelig Tørhed, men den giver gode Bidrag til Afholdssagens Historie i Danmark og dens

Mænd. Bogen indledes med et varmtfølt Forord af Overlæge Carl Ottosen og slutter med et omfangsrigt Personregister.

Flv. Borgmester *Jacob Marstrands »Tilbageblik paa et langt Liv«* (Gyldendal) fører Læseren ind i mange Slags Forhold og i mange Lag, Haandværkerforhold, grundtvigske Kredse, politisk og kommunalpolitisk Liv. Bogen faar derved et stærkt kaleidoskopisk Præg, Billede skifter med Billede, og Sproget gør Bogen let læselig. Beretningen om Forf.s Virksomhed som Raadmand og Borgmester i de udviklingsrige første Decennier af dette Aarhundrede har stor Værdi, men ogsaa Skildringen af de Mennesker, med hvilke Forf. har staaet i Samarbejde, bl. a. den senere Overpræsident Jens Jensen, har virkelig Betydning. Desværre savner Bogen, der omhandler saa mange Personer, et Navne-register. — En anden Bog, der fører Læseren ind i kommunalpolitiske Forhold, er nu afdøde Vekselerer *A. F. Lamms »Erindringer og Tanker«* (Gyldendal), hvori Forf. underholdende fortæller om sit Livs Begivenheder. Forf. var omkring Aarhundredskiftet socialdemokratisk Borgerrepræsentant og omkr. 1910 Repræsentationens Formand, men kom siden i Karambolage med sit Parti. I Bogen gør han Rede for sin Deltagelse i det kommunalpolitiske Liv, for Bruddet med Partiet og for sit Brud med Jødedommen, omtaler ret indgaaende Efterkrigstidens Depression og meget andet.

Danmarks første kvindelige Snedkermester *Sophy A. Christensen* har under Titlen *»Jeg vilde frem«* (Hage & Clausen) fortalt om sine Ungdomsoplevelser, om Barndomshjemmet i Holbæk og i København, om sin Periode som Tjenestepige og meget andet, alt skrevet i et velgørende knapt og klart Sprog. Bogen bærer Vidnesbyrd om, hvad Villie og Dygtighed formaar at udrette.

I *»Den Gang jeg drog af Sted«* (Koppel) fortæller Operetteskuespilleren *Carl Brisson* om sit bevægede Liv, fra da han i 1893 fødtes paa Vesterbro som Son af en Jord- og Betonarbejder og til nu, da han, efter at have beklædt forskellige Stillinger, der intet har med Kunst at gøre, — Mælkedreng, Bud o. m. a., — staar som en af Englands mest fejrede Skuespillere. Bogen er

livligt og ret morsomt skrevet og vidner om, at Forf. stadig er i Besiddelse af Københavnerdrengens gode Humør. — Den nu afdøde Komponist *Sextus Miskow* har i »*Pelikohl eller saa galt gik det*« (J. H. Schultz) fortsat de i 1926 med Bindet »*Det var den Gang*« paabegyndte Memoirer. Det er en fornøjelig Beretning om et Kunstnerliv, der ikke er levet paa de høje Tinder, men i det jævne, glade København, fra hvilket Bogen fortæller et Utal af Anekdoter. Bogen giver et godt Bidrag til Belysning af den Tids København, og de Portrætter, som den giver af forskellige Kunstnere som C. F. Aagaard, Drachmann o. fl., er slet ikke daarlige.

»*Den gamle Klokker i Farum. En Krigsveterans Erindringer*« (Hagerup) fortæller jævnt og fordringsløst om en Smaakaarsmands Oplevelser som Tjenestedreng og Karl, som Soldat i 64, som Væver og som Klokker i Farum, hvor Hustruen bidrog til Familiens Underhold ved at sy Guldhuer til Bønderkonerne. Store Begivenheder har Forf. ikke oplevet, men Fortællingen beretter kønt om et lykkeligt Familieliv i smaa Forhold og giver adskillige gode Bidrag i folkloristisk Retning. — Under Titlen »*Borger og Bonde*« (Aschehoug) har *Anders Uhrskov* som anden Del af »*Liv og Levned*« udgivet tre Selvbiografier forfattede af Sparekassedirektør Anders Christensen (En nordsjællandsk Bondes Erindringer), Gymnastiklærer B. Kjølnær og Snedkermester Martin Olsen. Mest værdifulde er vel den gamle Husarunderofficer Kjølnærs Optegnelser, der beretter om Forholdene i en beskedne Statstjenestemand's Hjem for mere end et halvt Aarhundrede siden, om Forf.s Oplevelser som Handelslærling og endelig om hans Militærliv, navnlig den haarde Uddannelse paa Jægersborg, der trods alt staar for den gamle Soldat i Ungdomsmindernes straalende Skær. Kjølnærs Erindringer er kun et Uddrag af et mere omfattende Arbejde, der, at dømme efter de nu meddelte Prøver, vel fortjente at udgives i sin Helhed, i Stedet for at gemmes hen. Vi har, som Anders Uhrskov siger i Forordet, mange selvbiografiske Skildringer af Officerer, men meget faa af Underofficerer.

SAMLINGER AF BIOGRAFIER.

Arne Hall Jensen har i »*Dansk amerikanske Portrætter*« (Woel) skildret en Del Dansk-Amerikanere, baade kendte og ukendte Folk, det er gaaet godt, og Folk, det er gaaet mindre godt ovre i det store Land. Bogen er ikke betydelig, men frembyder dog adskilligt af Interesse. — I »*Vejde Amts Aarbøger*« har *Hans Kau* leveret *Bidrag til Ringive, Gadbjerg og Lindeballe Sognes Præstehistorie fra Reformationen til 1866*« og *S. P. Sørensen* meddelt Inskriptionen paa et Epitafium i Egtved Kirke med Præsterækken der i Sognet siden Reformationen. — I »*Skivebogen*« har *Chr. N. Krogh* meddelt Oplysninger om *Skeelerne* til Hegnet i Tøndering Sogn 1425—1565. At *Anders Skeel* havde »neglet« et Par Øksne, er et lidt besynderligt Udtryk i en historisk Afhandling, der iøvrigt er velskrevet. — *Th. Heltoft* og *Kr. Svane* har udgivet anden Udgave af »*Smaa Biografier fortalt for Ungdommen*« (Aschehoug), der nu foreligger trykt i ellevetusinde Eksemplarer. Bogen rummer knapt halvhundrede Biografier af danske og norske samt nogle enkelte svenske, skrevne af Mænd og Kvinder i alle Lejre, og forsynede med gode Litteraturhenvisninger til videre Studium, samt vel udførte Portrætter. — Af »*Indre Missions Arbejdere*« (Lohse) foreligger tredie Udgave, ved Indremissionær *Martin Madsen*, omfattende Bestyrelsen for Kirkelig Forening for den indre Mission i Danmark, Bestyrelsens Medarbejdere, Indremissionærerne, nuværende og pensionerede, Somands- og Herregaardsmissionærerne samt Skoleforstanderne. De enkelte Data er kortfattede, men formentlig tilstrækkelige for Bogens Formaal, og Bogen er forsynet med Portrætter af samtlige biograferede Personer.

BIOGRAFIER AF ENKELTE PERSONER.

Lægen, Dr. med. *Victor Lange*, der for et Par Aar siden udgav »*Fra Struenseetiden*«, har i »*Griffenfeld. Hans Stigning og Fald*« fremsat en, paa grundig og omfattende Læsning, men ikke paa selvstændige Kildestudier, bygget Fremstilling af Griffenfeld. Selv om man ikke altid kan være enig med Forf. i hans Opfat-

telse, er Læsningen af den lille Bog lønnende. — I Anledning af Hundredaarsdagen for Jules Hansens Fødsel har *Hakon Müller* udgivet et lille Skrift »*Jens Julius (Jules) Hansen. Nordslesvigs Talsmand*« (Hagerup), hvori han har samlet, hvad han har kunnet finde om Jules Hansens Virksomhed i den foreliggende Litteratur og i Pressen, suppleret med Meddelelser fra Personer, der har staaet Hansen nær, men Forf. har ikke gjort selvstændige Studier, og noget egentligt nyt bringer Bogen ikke. Den har dog sin Mission ved samlet at bringe de paa saa mange Hold spredte Oplysninger om Jules Hansens utrættelige Arbejde for Nordslesvig, og det Billede, som Bogen giver af Hansen selv, er godt truffet.

Cai M. Woel: »*Evald Tang Kristensen. En Vandrer i Danmark*« er bygget paa den gamle Folkemindeforskers egne Erindringer og udkommen paa hans 86 Aars Fødselsdag. Forf. giver nogle personlige Indtryk af E. T. K. og meddeleer en Bibliografi over hans Arbejder. — *Johannes Metzlers* »*Niels Steensen*« er en lille, meget læseværdig Bog om den store Lærde, bygget paa Selvstudium af dennes Skrifter og Levned. Naturligvis lægger Forf. særlig Vægt paa Steensens religiøse Liv. — Som Nr. XVII i Serien »*Danske Mænd*« har *P. Lauritsen* udsendt en lille Biografi af »*A. D. Jørgensen*«, idet han særlig bygger sin Fremstilling paa Jørgensens egen »*Redegørelse for min Udvikling og mit Forfatterskab*«, der udkom nogle Aar efter Jørgensens Død 1897. Ret udførligt behandles den alvorlige religiøse Krise, som Jørgensen gennemgik i Begyndelsen af Tyveaarsalderen, og Forf. paaviser, at det dybeste hos Jørgensen var »det kristelige, der gennem hans Ungdoms Brydninger nedfældede sig som det grundlæggende i hans Personlighed«. Forf. skildrer derefter Jørgensens nationale Udvikling og hans Forfattervirksomhed, navnlig ud fra de 40 Fortællinger af Fædrelandets Historie, som vor Tids Saxo, gør Rede for Jørgensens øvrige Virksomhed som kritisk Historieskriver og navnlig for hans Arbejde for Sønderjylland. Alt i alt en god lille Bog, der læses med Udbytte, men som hos Læseren vækker Længsel efter den udførlige Biografi af Jørgensen, der endnu ikke er skrevet.

H. L. Martensen, hans Tanker og Livssyn« (Haase) er vel strengt taget ikke noget egentligt biografisk Arbejde, men bringer dog saa meget frem til Belysning af denne fremragende Lærer og Geistlige, at det er fuldt berettiget at henlede Opmærksomheden paa Bogen i denne Oversigt. Sognepræst Joh. Fog-Petersen skriver om Martensen og det sociale Spørgsmaal, Dr. theol. Neiiendam om Martensen, Mynster og Kierkegaard, medens de øvrige Afsnit er skrevne af Udgiveren, Pastor C. I. Scharling. Man lærer adskilligt om Martensen af den lille Bog. — Forf. af »*Biskop Hans Poulsen Resen*« (Gad), Underarkivar i Rigsarkivet *Bjørn Kornerup*, har med dette store og vægtige Arbejde erhvervet den teologiske Doktorgrad, og Arbejdet har derved fra højeste autoritative Side erholdt det videnskabelige Stempel, der er fuldt ud fortjent. Bogen er betegnet som første Del og omfatter Aarene 1561—1615, og anden Del, som maa formodes at kunne ventes, vil vel altsaa beskæftige sig med Aarene 1616—38, den sidste Del af Resens Liv. Bogen har Undertitlen »Studier over Kirke- og Skolehistorie i det 16. og 17. Aarhundrede« og er naturligvis i mindre Grad en Biografi af Resen, men den bringer overordentligt meget nyt frem til Belysning af denne fremstaaende og skarpt prægede Personlighed indenfor dansk Kirke. — Som tredje Bind af »*Menighedens Mænd*« har Pastor *H. F. Petersen* i Flensborg udgivet en god lille Bog om den djærve Præst »*Claus Harms*« (Lohse), Præst i Lunden 1806—16, i Kiel 1816—49, død 1855. Forf. betegner Harms som »en af den kristne Menigheds karakterfuldeste Mænd, Kristi trofaste Stridsmand, den lutherske Kirkemand og Guds uforfærdede Præst i Tale og Skrift«. Harms var Rationalismens skarpe Modstander og gjorde sig særlig kendt ved de 95 Theser, som han fremsatte 1817. For en stor Del bygger den lille Bog paa Harms' *Lebensbeschreibung*, der udkom i 2. Oplag 1851, men Forf. har ogsaa øst af andre Kilder, bl. a. Brevstof. — I »*Peter Jørgensen. Et Ungdomsbillede*« (Joh. P. Wille, Holstebro) har *Niels Hansen* fortalt om den i 1901 afdøde Sognepræst til Vollerslev og Gjørslev Peter Jørgensen. Denne var en Fiskersøn fra Præstøegnen, født 1864, og altsaa kun 37 Aar gammel, da han døde paa Corsica, hvor han

havde søgt Helbredelse for sin Sygdom. Den lille Bog er ganske kønt fortalt, men uden større Værdi, en beskeden Mindesten paa en Grav. — Fru *Marie Kold Pedersen* har taget sig for at oversætte og udgive den af Nordmanden *Andreas Austlid* for et Par Aar siden paa norsk Landsmaal udgivne Bog om hendes Fader »*Christen Kold*« (Gyldendal). Om Kolds Virksomhed er det unødigt at tale her; hans Navn og Gerning er vel kendt. Austlids Bog gengives i en noget forkortet Skikkelse, men giver, som den foreligger, et meget godt Billede af Kolds Virksomhed. — I »*Højskoleforstander Ernst Trier*« (Aug. Bang) skildrer *Povl Hansen* den fremragende Højskolemands Æt, Barndom og første Ungdom. Medens tidligere Biografer har søgt deres Kilder andre Steder, er Forf. af denne Bog i overvejende Grad søgt til det meget store Brevstof, som han har opsporet. Trier var, som bekendt, en ganske overordentlig flittig Brevskriver, og de mange Uddrag af Breve, som Bogen bringer, giver den stærke og levende Farver. Bogen gaar kun til 1859, altsaa til Triers toogtyvende Aar, og forhaabentlig har man Lov til at glæde sig til en Fortsættelse. Holder denne, hvad Begyndelsen lover, faar vi i *Povl Hansens* Bøger et fremragende biografisk Værk.

I en lille Bog »*Anton Nielsen*« (Woel) har *Ejnar Skovrup* offentliggjort *Anton Nielsens* Novelle »*En Taarefader*« og to Digte, og desuden paa ca. 30 Sider skrevet Forfatterens Biografi, jævnt og fordringsløst, neppe udtømmende. — *H. Martensen-Larsen*: »*Breve fra Fr. Paludan-Müller til Broderen Caspar og Vennen P. E. Lind*« (Haase) slutter sig til de af samme Udgiver tidligere udsendte »*Paludan-Müller og Martensen*« 1923 og »*Den virkelige Fr. Paludan-Müller*« 1924. Som bekendt er *Paludan-Müllers* Breve for en meget stor Del blevet tilintetgjort af hans Hustru, der vilde, at Digteren skulde kendes af hans Værker og ønskede at have Privatmanden for sig selv. Helt er dette altsaa ikke lykkedes, naar der nu kan forelægges to Brevrækker, som Fru *Charite* ikke har kunnet ødelægge. Formaålet med Udgivelsen er at klarlægge Digterens religiøse og kirkelige Standpunkt, navnlig hans paastaede Sympati overfor Katholicismen. Brevene til *Lind* viser Digteren som »en ydmyg og beskeden Bibel-

kristen, der bygger paa Ordet i den hellige Skrift og henter Kraft derfra«. Brevene til Broderen Caspar giver derimod Besked om hans politiske Standpunkt. — Pastor *J. Kj. Carlsen* har i »*Chr. Richardt, hans Liv og Digtning*« (Gad) skildret »Bøgens Sanger«, ikke i en jævnt fremadskridende kronologisk Følge, men begyndende med Præstetiden i Vemmetofte har han leddelt Stoffet og optaget de forskellige Sider af Richardts Liv og Virke til Behandling. Forf. opnaar herved det, han tilsigter, men giver ikke noget Billede af Richardts Udvikling. Mangt og meget er godt og rigtigt set, og Forf. faar Lejlighed til at give Læseren en Mængde Prover paa Richardts Digtning. Forf. har selv tegnet kunne Vignetter til Bogen.

Henri Nathansen har i »*William Bloch*« (Nyt nordisk) givet en meget smuk Skildring af Mennesket og Kunstneren Bloch. Det Billede, man gennem Læsningen faar af den biograferede, træder godt og smukt frem, man lærer hans Aands Fornemhed og hans Trofasthed at kende, og Vurderingen af Bloch som Sceneinstruktør synes at være fuldt ud retfærdig. Nathansens Skildring bærer Vidne om en stor Beundring for Bloch, og Læseren kommer ved at fordybe sig i det lille Arbejde til at dele Forf.s Følelser. — *Rikard Magnussens* »*Landskabsmaleren Janus la Cour 1837—1909*« (Hagerup) er vel nærmest tænkt som en Bog om dennes Kunst, men adskilligt tyder paa, at Kunstnerens Person har interesseret Forf. mere end hans Kunst. Forf. giver en god, maaske noget lovlig bred, Skildring af la Cour, for en væsentlig Del bygget paa Brevstof. Portrættet, som Forf. giver, viser la Cour som en noget stejl, tungsindig og indesluttet Person. Om Forf.s Vurdering af Kunstneren skal her ikke tales. Bogen er forsynet med talrige Gengivelser af la Cours Arbejder, en Fortegnelse over disse, samt et Navneregister. — Det er et fremragende Værk, Arkitekturhistorikeren *Fr. Weilbach* har leveret i »*Architekten C. F. Harsdorff*« (Koppel), og dog vel neppe helt fyldestgørende, idet Forf., som han selv bemærker i Forordet, har lagt mere Vægt paa det almenhistoriske end paa den kunsthistoriske Side. Det skulde synes, at ogsaa denne sidste kunde have været medtaget, og det endeligt blivende Værk om

den store Arkitekt dermed være skabt. Forf. har foretaget meget grundige Arkivundersøgelser og derved, som gennem hele sin grundige Behandling af Bygninger og Tegninger faaet Lejlighed til at paavise adskillige ældre Fejl og fremdrage adskilligt nyt.

Kommandør *R. Hammer* har i »*Kaptajnløjtnant O. C. Hammer*« (Hagerup) givet en meget læseværdig Livsskildring af sin Faders ret bevægede Liv. Kaptajnløjtnant Hammer er mest kendt som den tapre Forsvarer af Vesterhavsoerne i Krigen 1864, og den Skildring, som Forf. giver af sin Faders Optræden i denne sorgelige Krig, er Bogens betydeligste Afsnit og vistnok fuldt ud fyldestgørende, bygget, som Fremstillingen er, paa Hammers egen Beretning herom og støttet paa adskillige Rapporter og Skrivelser. Ogsaa Hammers Officersliv og Koffardifart før Krigen samt om den af ham senere drevne Robbefangst og hans sidste Virksomhed som Savværksejer i Sverige skildrer Bogen udførligt. Bogen er velskrevet og læses fra først til sidst med Glæde og Udbytte. — *F. Ahlefeldt Laurvig* har fortsat sit i 1927 udgivne monumentale Værk »*Generalen. I. Barndom og Ungdom*« med et nyt Bind »*Generalen. II. Theaterlederen, Foregangsmanden, Soldaten*« (Tryde). Det er et imponerende Værk, der her er overgivet Læseverdenen, der kun kan glæde sig til Fortsættelsen. Denne vil bringe Kildehenvisninger til alle tre Bind samt Navne-register. En nærmere Omtale af Værket udsættes, indtil det foreligger afsluttet.

Som det vil erindres udgav Hans Kyrre og Vilhelm Maar for nogle Aar siden Lægen Ole Hieronymus Mynsters Breve til Kamma Rahbek. Nu har Frk. *Astrid Wentzel* i »*O. H. Mynster*« (Nyt nordisk) samlet de Oplysninger, der har kunnet fremskaffes om denne. Foruden til den trykte Litteratur har Forf. haft Adgang til Mynsters efterladte Papirer og til Sonnens Biografi af Faderen. Bogen er et godt Bidrag til dansk Aandslivs Historie i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede.

I »*Hans Christian Kofod, Granli*« (Aakirkeby Boghdl.) har *N. P. Jensen* givet en Leynedstegning af den bornholmske Højlyngs Beplanter, H. C. Kofod, der i Tiden fra 1863 til 1875 beplantede 75 Tdr. Land og 1886 oprettede en Landbrugsskole og

senere en Række Planteskoler paa Bornholm. Kofods Arbejde kan, omend i mindre Grad, sidestilles med Dalgas', idet hans Arbejde førte til, at der nu er 4700 Tdr. Land Kommuneskove paa Øen. — *Ingeborg Marie Sick* har i »*Pigen fra Danmark*« (Gyldendal) givet et »Rids« af Karen Jeppe, der siden 1903 har været udsendt af »De danske Armeniervenner« og i de forløbne Aar fuldstændigt har ofret sig for det armeniske Folk, der har lidt saa frygteligt under det tyrkiske Herredømme. Bogen fortæller om denne opofrende Gerning og om mange gruopvækkende Begivenheder, men først og sidst om Karen Jappes store Kærlighed til de ulykkelige Børn og Kvinder. — I »*Den store Børneven*« har *Olaf Linck* skrevet om »Julemærkets Fader«, afdøde Postmester Einar Holbøll, i Anledning af, at Julemærket i 1928 udsendtes for femogtyvende Gang. Det er lykkedes Forf. at give et smukt og vellignende Portræt af det store, kærlige Barn, som Holbøll hele sit Liv igennem var, let til Taarer og let til Smil, men ogsaa af Holbølls Værk giver Forf. en klar og fyldestgørende Skildring, af de Genvordigheder, der mange Gange mødte det, men som det lykkedes at besejre, saa at alt tilsidst lykkedes. Om Holbølls Slægt, hans Forfattervirksomhed, om den store Hyldest han, navnlig i Amerika, blev Genstand for, fortæller Forf. kønt og livligt.

Amtsaarbogernes Bidrag til Personhistorien har kun været faa i 1928. I »*Vejle Amts Aarbøger*« skriver Kæmner *I. O. Brandorff* smukke og varmt følte Mindeord over afdøde Redaktor *P. Eliasen*, og *C. V. Petersen* om Vejle-Topografen *Georg Friderich Gaarmann*, 1757—1818, væsentligst bygget paa dennes egenhændigt førte Dagbog. — *Karen Toxværd* beretter under Titlen »*Fra Glahns Præstetid i Væggerløse*« (*Lolland-Falsters historiske Samfunds Aarbog*) personlige Barndomsminder. Glahn var Præst i Væggerløse fra 1829 til 1857. — I samme Aarbog fortæller *Helene Strange* om *Hans Rasmussen*, Gaardejer og Sognefoged i Egense, 1779—1853, fortrinsvis bygget paa Rugaards Skildring i »Fremragende danske Bønder før og nu«. — Provst *H. P. Meinertsen* beretter i »*Aarbog for historisk Samfund for Præsto Amt*« om Provst *Lars Terpæger* i Mern, 1684—1772. Forf. har til Fremstillingen benyttet en Samling Breve i Sjællands Bispearkiv.

GENEALOGIER.

H. Friis-Petersen har under Titlen »Kirurg og Parykmager i Aarhus Ole Hansen Ravn og hans Efterkommere med Udeladelse af Kvindernes Descendenter. — Familien Friis-Petersens Ahnebog« udsendt et lille Hefte, der skal danne Indledningen til et større Værk omhandlende Familier som Bagge, Friis og Stage fra Ribe, Suur fra Aalborg, Brandt, Mørke, von Netten, Panderup og Ravn fra Aarhus, Lylow fra Horsens, Fischer fra Skanderborg, Digsmed, Høysgaard og Raun fra Fyen, Giese, Lihme og Mastorph m. fl. Begyndelsen til dette omfattende Arbejde er ikke helt heldig. Navnlig nogle Bemærkninger om Navnet Ravn gennem Tiderne, lige fra Runestenene, og et Opkog af en ældre Udtalelse om, at alle Personer af Navnet Ravn skal stamme fra Ravning ved Vejle, vidner ikke til Fordel om Forf.s kritiske Sans. Man kan derimod ganske slutte sig til Forf.s Tvivl om, at det vil være muligt at udarbejde en samlet Stamtavle over Familien Ravn, idet der ganske givet findes, ikke een, men mangfoldige Slægter af dette Navn. — Realskolebestyrer *Axel Noack* i Ringe har udgivet »Stamtafle over Familien Noack. Wentzel Noacks Efterkommere«. Det lille Arbejde er bygget paa Familieoptegnelser og nogle i Familien opbevarede Dokumenter, saavidt ses kan væsentligst Skiftebreve og Testamenter. Forsøg paa at uddybe det foreliggende Materiale ved Arkivstudier er ikke gjort, og Resultatet er derfor ret magert. Navneregister mangler desuden. — Bibliotekar i Studenterforeningen, Lektor *A. Wahl*, har udgivet »Slægten Kemp. Mindebog om Stiftsprovst Axel Gudmund Kemp og Hustru Johanne Noline f. Knap«. Opstillingen af Stamtavlen er noget konstrueret og ret vanskelig at finde ud af ved første Øjekast, men er man først blevet fortrolig med den, viser det sig, at Oplysningerne gennemgaaende er ret fuldstændige og vel underbyggede. Et særligt Afsnit er viet Stiftsprovst Axel Kemp og hans Hustru samt en Redegørelse for sidstnævntes Afstamning saavel paa fædrene som paa modrene Side. — »Stamtafle over Jacob Maars og Louise Aagaards Efterslægt« ved Underarkivar *Harald Hatt* er alt i alt et godt Arbejde, men det lider af den kapitale Mangel, at der ikke er

nogen Navnefortegnelse. — Generallojtnant, Dr. phil. A. P. *Tuxens* sidste historiske Arbejde blev »*Slægten Tuxen 1550—1800*«, et lille Arbejde, der er præget af sin Forfatters bedste Egenskaber, levende Kærlighed til Slægten, af hans Forskerglæde og Evnen til at give det indvundne Stof i en let læselig og interessant Form. Bogen bringer især gode Oplysninger om Lorenz Tuxen, som han Aaret for sin Dod indgaaende behandlede i Frederiksborgs Amts Aarbog, og om Swedenborgianeren, Spionen Christian de Tuxen, Stamfaderen til den adlede Gren af Familien. — »*Levin Marcus Hartvigs Efterkommere. Stamtable over Slægten Hartvig*« (Levin & Munksgaard), udarbejdet af *Michael Hartvig*, er et meget magert Arbejde. Datoer mangler overalt, og der findes ikke et eneste Forsøg paa at stedfæste Begivenhederne. Der findes Navnefortegnelse over indgiftede, og en Liste over Trykfejl savnes heller ikke. Den sidste er ret nødvendig, idet den registrerer ikke mindre end femten Trykfejl paa ca. 50 Sider. — *F. E. Bondo: Stamtable over Slægten Bondo*, er kun for Tiden indtil o. 1800 forsynet med Stedfæstelser af Begivenheder og mangler Navneregister. — *C. A. F. Qvade: Den danske Qvade-Quaade-Qvadeslægt og lidt om Slægtens Oprindelse i Tyskland*« er et Arbejde, der øjensynligt er sat en Del ind paa for at faa saa godt som muligt, og Resultatet er blevet en baade fra Formens og Indholdets Side god Bog. De biografiske Oplysninger er dog i for ringe en Grad forsynede med Kildehenvisninger. Et godt Navneregister forefindes. — Stamtavlen i »*Fundats for Caspar Peter Bügels Familiestiftelse og Stamtable over Caspar Peter Bügels Efterkommere*« er et brugbart Arbejde, forsynet med behørig Stedfæstelser af Begivenhederne, men mangler Navneregister. — »*Moders Erindringer fortalte og nedskrevne i Vinteren 1921. Samlede af C. V. Otterstrøm*« er kønt, jævnt og fordringsløst fortalte Minder, beregnede for den snevrere Familiekreds, men har gennem de af Udgiveren udarbejdede Noter ogsaa Bud til en videre Kreds, idet de indeholder ret gode genealogiske Oplysninger om Familierne Flensborg, Schalstrup og Otterstrøm. — Til de i 1927 udgivne »*Eggertine Lehmann f. Egebeck. Livserindringer*« foreligger nu et Tillæg indeholdende Oplysninger

om Slægterne Egebeck, Hellemann og Fog samt skematiske Stam-tavler over Slægterne Egebeck og Lehmann, meget kortfattede, men dog brugbare. — »*Oplysninger om Slægten Esmann. Samlede af Luise Meier f. Esmann*« er en ret stor Bog, 173 Sider, men ret dillettantisk gjort. Der er indsamlet et meget stort Stof, men Bearbejdelsen lader meget tilbage at ønske, og Opstillingen er uheldig, planløs og uoverskuelig. Havde Forf. søgt kyndig Hjælp, kunde der være blevet en udmærket Bog ud af det store Stof. Amatøren røber sig saa at sige paa hver eneste Side. Hvad ligner det i Indholdsfortegnelsen at skrive »Amptskrifver« og »Seuren«? Navnefortegnelse mangler. — I »*Aarbøger udgivne af historisk Samfund for Aarhus Stift*« findes en af S. Leth Danielsen udarbejdet Genealogi »*En gammel Slægt fra Skibby*«, der er Aarbøgernes eneste Genealogi i 1928. Om end der fra et videnskabeligt Standpunkt kunde være adskilligt at erindre mod Stam-tavlens tekniske Enkeltheder, maa Arbejdet som Helhed anerkendes som godt. Der er sat et ikke ringe Fond af Kræfter ind paa Arkivstudier, og der er tilvejebragt mange virkelig gode Oplysninger om Slægten Leth, der føres tilbage til Begyndelsen af det 17. Aarhundrede. — »*Stamtavler over Boserup-Slægten*« udarbejdet af Aage Valentin er et overordentligt nydeligt udstyret Arbejde, forsynet med godt udførte Billeder og Kort, men desværre staar Stamtavlerne ikke paa Højde med Bogens Ydre. Indvendingerne er de sædvanlige, manglende Kildehenvisninger og Stedfæstelser samt Navneregister. — Kontorchef Louis E. Grandjean har udgivet »*Grosserer Sophus Julius Grandjean's Forfædre og Efterkommere*« og derigennem givet en Stamtavle over den Gren af Familien, hvortil han selv hører, medens en ny Stamtavle over hele Slægten foreløbig maa vente. Det foreliggende lille Arbejde mangler Navnefortegnelse, men er iøvrigt tilfredsstillende udført. — I »*Personalthistorisk Tidsskrift*« har Ingeniør Vilh. Marstrand skrevet en Genealogi over Familien Walter, Postmester C. Klitgaard om den dansk-norske Familie Hals, Kontorchef Louis E. Grandjean om Familien Schive-Deichmann, Kaptajn A. St. Castberg om Isach Wessels Born, Overretssagfører Aage Lassen Landorph om de ældre Led af Slægterne

Lerche og von Westen, og Direktør *Th. Hauch-Fausbøll* om Professor *V. Fausbølls* mødrene Slægt.

»*Danmarks Adels Aarbog*« for 1929 indeholder Stamtavler over Slægterne *Abildgaard, Ahlefeldt*, — et imponerende Arbejde, — *Danneskjold-Samsøe, Falkenskjold, Rømeling, Greverne Schulin, Stiernholm, Wonsfleth* og Friherre *Zeuthen*. Stamtavlerne er udarbejdede af dansk Genealogis Førstemand, Dr. *Louis Bobé*.

Foruden de her nævnte genealogiske Arbejder er der i Aarets Løb udkommet nogle, som det ikke har været nærværende Anmelder muligt at fremskaffe, enten fordi de er udgivne som Manuskript, og altsaa derved unddrager sig Anmeldelse, eller endnu ikke fremlaanes af Bibliotekerne. De skal derfor blot lige nævnes her. »*Til Minde om Hundredeaarsdagen for Skibsbygmester Niels Jacobsens Fødsel 1828 — 14. Marts — 1928*«, der indeholder en Oversigt over Niels Jacobsens Efterkommere. *Harald Fuglsang: Slægten Johansen fra Tandstet*. — *Ane Marie Sørensen Magelund: En Slægts Historie fra 1792 til 1928*, indeholdende Stamtavle over Efterkommere af Jens Peter Kristensen, Sindbjerglund. — *Slægten Mourier i 1928*. — *Af Slægtens Historie fortalt i korte Træk af Ole Nielsen Sundbylille 1925*. — *Bjarne Teilman: Stamtavle over Slægten Teilman(n) i Danmark og Norge*. — *Stamtavle over Efterkommere af Georg Frederik Ulrich og Anna Magdalene Herbst*. — *Familien Wencks Slægtbog*. Udarbejdet af Professor, Architekt *H. E. C. Wenck*.

H. Hjorth-Nielsen.